

DOF - Dansk Ornitologisk Forening

På feltarbejde i Nordøstgrønland

HAANING I FELTEN Jeg har denne sommer bl.a. deltaget i et projekt med GPS-mærkning af ismåger i Nordøstgrønland. Projektet der styres af Institut for Bioscience under Aarhus Universitet, gik ud på at belyse, hvor ynglende ismåger fouragerer i Nordøstgrønland. Læs med og bliv klogere på projektet...

Olieeftersforskning i Arktis har stået på i mange år efterhånden, og der er i den forbindelse blevet iværksat undersøgelser af bl.a. Grønlands dyre- og fugleliv for, ideelt set, at kunne begrænse eller undgå negative effekter for faunaen, hvis man kommer så vidt til at foretage olieboringer i havområderne omkring Grønland.

En af de arter der er kommet særligt fokus på, er ismåge.

Adult ismåge, Nordøstgrønland den 19. juli 2018. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Ismåge er på den internationale rødliste kategoriseret som næsten truet. Den er fundet ynglende i en række kolonier i Nord- og Østgrønland. Seneste bestandsoptælling i Grønland blev foretaget i 2008 og 2009 og lød på 1000-2000 par. Imidlertid er det samlede bestandstal for hele Arktis p.t. ukendt, men der er næste år (2019) planlagt en koordineret ynglefugletælling af alle ismågekolonier i alle arktiske lande. Der er registreret mere end 70 % nedgang hos bestanden i Canada, men et samlet billede for udviklingen i bestanden savnes.

Jeg deltog denne sommer i et ismågeprojekt i Nordøstgrønland. Det gik ud på at fange og ringmærke ynglende ismåger samt forsyne dem med en gps-sender og desuden foretage enkelte biometriske mål og samle fjermateriale ind til kønsbestemmelse. Desuden deltog, lederen for projektet, Morten Frederiksen samt Jonas Koefoed Rømer der begge er ansat ved Institut for Bioscience under Aarhus Universitet.

Formålet med projektet er at få kastet lys over, i hvilke habitattyper de ynglende ismåger fouragerer, og hvor langt de kommer omkring på fourageringstogter fra ynglekolonierne. Man ved meget lidt om, hvilke områder der er vigtige for ismågerne i yngletiden, og i hvor høj grad de for eksempel er afhængige af rester fra isbjørnens måltider. Mere viden vil gøre det muligt at udpege områder eller habitattyper, som bør beskyttes på grund af deres vigtighed for ismåger.

Gps-senderen indsamler fuglens position og en række andre oplysninger hvert femte minut. Den placeres på ryggen af fuglen, ved hjælp af et par seler der fæstnes omkring lårene, et såkaldt leg-loop harness. Batterikapaciteten i den 12 gram tunge sender er i princippet uendelig, da de konstant oplades af solceller. Oplysningerne der indsamles af senderen, kan indhentes via en antenne, der downloader gps-enhedens data, når fuglen kommer i nærheden af antennen.

GPS-senderen vejer ca. 12 gram og bliver drevet af solceller. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Ismåge er opportunist, hvilket betyder, at den benytter sig af de muligheder for føde, der byder sig. Den er meget alsidig i sin kost, og er bl.a. kendt for at følge efter isbjørne for at leve af efterladenskaberne, efter deres jagter. Det betyder at de æder kød, indvolde og spæk fra sæler, der er isbjørnenes foretrukne føde. De træffes også på hvalkadavere, de ses æde fisk, de træffes på pladser med madaffald, der levnes af mennesker, og de ses æde ekskrementer fra bl.a. isbjørn og hvalros. Der er også eksempler fra Østgrønland på, at de kan spise lemminger.

Egentlig var de små øer Henrik Krøyers Holme udset til projektet, da de visse år huser en af de største kendte ismågekolonier. Desværre viste det sig, da vi fløj derud, at der ikke var et eneste ynglepar denne sæson. Desuden havde campingvognen, som vi skulle bo i haft besøg af isbjørn på et tidspunkt, og den havde lavet en del ravage. Isbjørnen havde hygget sig med kakao og the, og tilsyneladende havde den også smagt lidt på peberdåsen, mens det ikke var lykkedes at bide hul på leverpostejsdåsen. Den kom i stedet med i lommen som en slags souvenir, og vi valgte at forlade stedet, da det ikke tjente noget formål at bruge 14 dage der (som det egentlig var meningen), nu hvor ismågerne ikke var på øen.

Campingvognen på Henrik Krøyer Holme vi skulle have boet i. Bemærk det manglende vindue... Foto: Henrik Haaning Nielsen

*Isbjørneravage! Der var blevet smadret lidt af hvert under bjørnebesøget, men den havde i det mindste hygget sig med både the og cacao...
Foto: Henrik Haaning Nielsen*

I stedet indlogerede vi os på Station Nord. Station Nord er det danske militærs nordligste base placeret på 81 grader nord. Her har siden 2015 været placeret en forskningsstation, Villum Research Station, der er opført med støtte fra Villum Fonden. Stedet drives af Aarhus Universitet, og kan huse op til 14 forskere, der arbejder på projekter i Nord- og Nordøstgrønland. Unægteligt væsentligt mere komfortabelt end en 1980-model campingvogn...

Vores held var at et hold franske ismågeforskere, ca. tre uger før vores besøg, havde gps-mærket fire ismåger på stedet, og deres resultater antydede, at der var en yngleplads ca. 18 kilometer fra Station Nord. Det viste sig at holde stik, da vi talte mere end 130 fugle fra luften i forbindelse med en overflyvning.

Vores projekt blev derved reddet, da vi i stedet kunne opsøge denne koloni og foretage vores mærkninger.

Stedet er ekstremt, og lå "in the middle of nowhere", midt på en snedækket skråning i den ydre del af en iskappe. Kolonien var placeret på nogle sne- og isfri moræneformationer, hvor permafrosten havde skubbet materiale op til overfladen. Stedet var fantastisk, men det krævede snesko, for at kunne gå til kolonien – og en helikopter for overhovedet at komme derud i nærheden. Heldigvis var et hold tyske geologer villige til at låne deres helikopter ud til os.

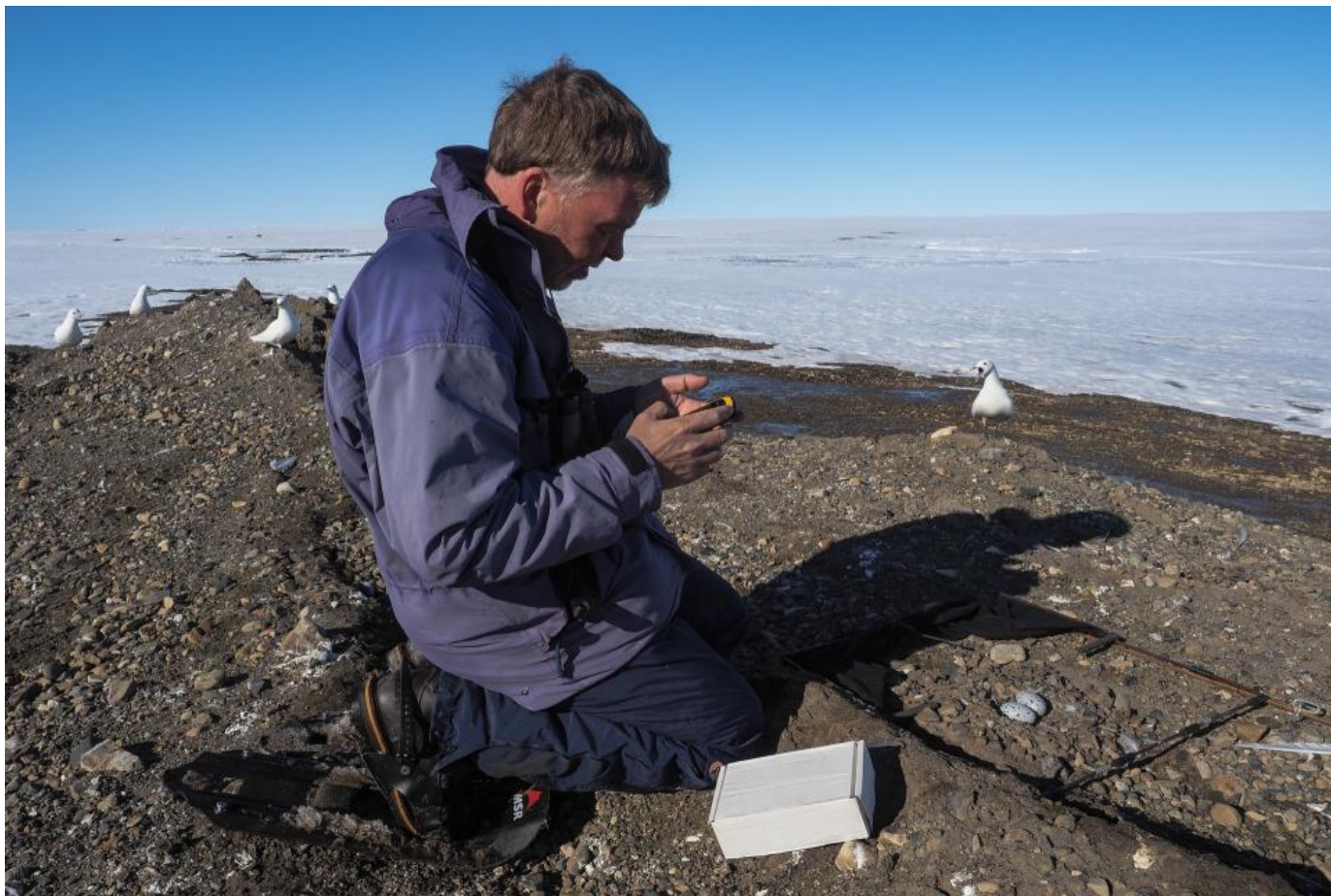

Ismågernes yngleplads var utilgængelig, med mindre man havde en helikopter til rådighed. Nordøstgrønland den 19. juli 2018. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Ismågekolonien var lokaliseret midt i sne og islandskebet på moræneformationer af grus og sten. Nordøstgrønland den 19. juli 2018. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Vi fik en hel dag i felten derude, og dagen var storartet, da vi tilbragte samtlige timer omkring kolonien i fremragende vejr med sol og varme. Vi fik forsynet i alt 7 fugle med gps-sendere. Samtlige var ynglefugle, og vi fangede alle i en slags ”blide klapfælder”, hvor fuglen selv udløser fælden, og et slags telt foldes ud omkring fuglen. For en sikkerheds skyld indsamlede vi æggene, og lagde kunstige æg i reden, for at undgå at de blev ødelagt. Det fungerede fint, og så snart fuglen var fanget, lagde vi de rigtige æg tilbage i reden.

Morten Frederiksen har netop aktiveret en fælde på en rede. Bemærk æggene der er kunstige attrapper. Fuglens æg blev under fældefangsten opbevaret sikkert i en foret æske. Så snart fuglen var fanget blev æggene lagt tilbage i reden. Fuglen aktiverer selv fælden ved hjælp af en fiskeline. Når fælden aktiveres, slås et sort "telt" op. Fuglen bliver således ikke holdt fast, men kan bevæge sig og nemt tages ud derfra. Nordøstgrønland den 19. juli 2018. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Jonas Koefoed Rømer (t.v.) og Morten Frederiksen på feltarbejde. I forbindelse med mærkningen af ismågerne blev en række mål (bl.a. fuglens vægt som her) foretaget og fjer blev indsamlet med henblik på kønsbestemmelse via DNA. Nordøstgrønland den 19. juli 2018. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Det var spændende at opleve en så ekstrem biotop i højarktisk. Snemeltningen blotlægger grusede og mudrede flader på de højeste morænetoppe, og det var også på de højeste punkter, at kolonien var nået længst i deres yngleforløb. Heroppe var ungerne flere dage gamle, mens der på de nedre dele endnu var fugle, der rugede på æg. Vi oplevede dog flere reder, hvor klækningen var i gang.

Ismåge, nyligt klækket pullus, Nordøstgrønland den 19. juli 2018. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Ismågeæg igang med klækningen. Nordøstgrønland den 19. juli 2018. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Snesmeltingen betød kanaler af vand og snefri mudrede flader. I disse voksede mosser, og vi så svirrende insekter. Det gav yderligere liv, og vi så både stenvendere og sandløbere komme tilflyvende til disse relativt nyligt opståede småbiotoper midt i sne- og islandskabet.

Fascinerende...

På Station Nord fangede vi yderligere 11 ismåger, og forsynede dem med sendere. Hver dag besøgte et varierende antal fugle området omkring kantine, hvor de håber på madrester der skylles ud fra afløbene.

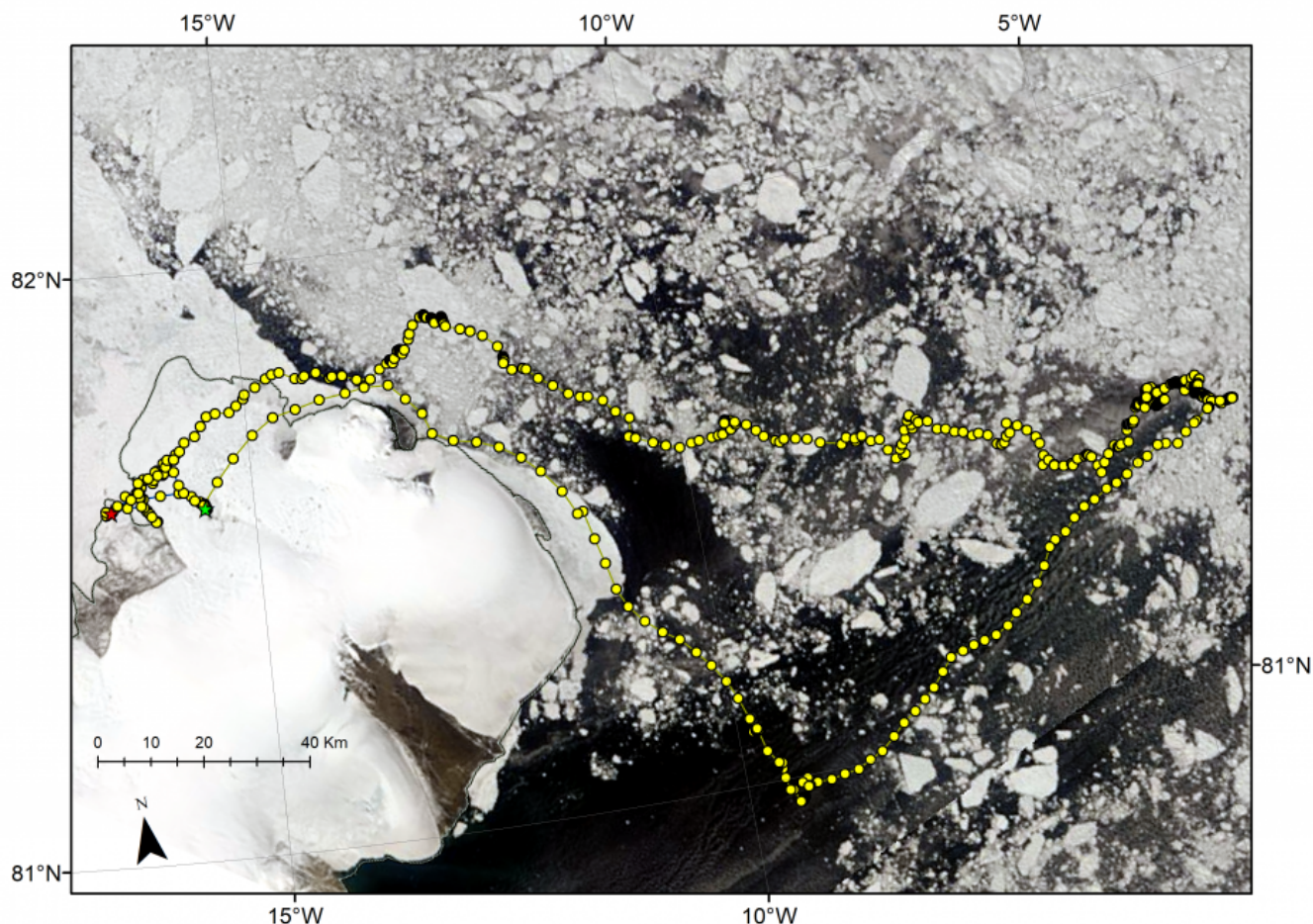
Adult ismåge, Station Nord den 17. juli 2018. Et antal ismåger holdt dagligt til omkring kantinen på Station Nord. Her lever de af madrester der skylles ud gennem afløbene. Foto: Henrik Haaning Nielsen

En ismåge i hånden er bedre end.... Undertegnede med adult ismåge indfanget til ringmærkning og mærkning med GPS-sender. Station Nord den 17. juli 2018. Foto: Morten Frederiksen

Det var spændende, da vi begyndte at modtage data fra de mærkede måger. En lille antenne opfanger gps-dataene fra de enkelte fugle, når de er i nærheden. Antennen blev opsat på Station Nord, men på en af projektets sidste dage overfløj vi kolonien med helikopter og med antennen i hånden, hvorved vi fik indsamlet mange interessante data.

En del af resultaterne var overraskende. Således viste det sig, at flere fugle foretog lange flyvetogter flere hundrede kilometer fra kolonien. Et andet resultat var, at der tilsyneladende var tale om endnu en ismågekoloni ca. 8 kilometer fra den anden koloni, da et par af fuglene, vi havde mærket på Station Nord, gentagne gange, gik ned på en ny position i nærheden. Den position tjekkede vi fra helikopteren, og det viste sig, at mistanken var rigtig, og at det drejede sig om en koloni på ca. 40 par.

Sporingsresultater for én ismåge i perioden 21-27. juli 2018, i alt seks dage. I de første dage har fuglen mest holdt sig i området omkring kolonien (grøn stjerne) og Station Nord (rød stjerne), men derefter har den begivet sig på en tre et halvt døgn lang tur østpå med kurs mod Svalbard. I alt har fuglen fløjet cirka 725 km på de seks dage, hvilket er mindre end gennemsnittet. De gule punkter viser fuglens position med 5 minutters interval. Baggrunden er et satellitfoto fra NASA (<https://worldview.earthdata.nasa.gov/>), optaget 28. juli. Man kan se at fuglen på dele af sin tur synes at følge grænsen mellem tæt og tyndt isdække. Her er der sandsynligvis gode chancer for at møde en isbjørn, men også andre fødeemner kan være mere tilgængelige her.

Vi er nu hjemme i Danmark igen. På Station Nord sidder antennen, og samler data dagligt. Engang i midten af august bliver den taget ned og bragt til Morten Frederiksen, hvorefter de nye data kan bearbejdes. Det bliver meget spændende at se dem.

Det var fantastisk at opleve livet i en ismågekoloni, samt hvordan et projekt kan lykkes alligevel, på trods af et dårligt udgangspunkt, på grund af et godt samarbejde og fleksibilitet forskerne imellem.

Det er planen at de samlede resultater, vil blive præsenteret i videnskabelige artikler i fremtiden.

Tak til Morten Frederiksen og David Boertmann for hjælp med materiale og kommentarer.

 Dato:
06. 08. 2018

 Skrevet af:
Henrik Haaning Nielsen

 Fotos af:
Henrik Haaning Nielsen
Morten Frederiksen

Emner:

VIDENSKAB

Tags:

AARHUS UNIVERSITET, GPS-MÆRKNING, GRØNLAND, INSTITUT FOR BIOSCIENCE, ISMÅGE, RINGMÆRKNING, STATION NORD, YNGLEFUGLE